

Almedalen 2023

Barn som utsätts för brott – hur ser brottsligheten ut och vilket stöd finns att få? (juni 2023)

Medverkande: Monika Sellgren Karlsson, utredare, Brå; Ing-Mari Larsson, socionom/barnrättsombud, Stödcentrum för unga brottsoffer samt Charlotte Qvandt, Barnahus, Polismyndigheten.

Programledare: Maria von Bredow, utredare vid Brå.

Inledande och avslutande speakerröst: Monica Landergård, pressekreterare Brå.

INLEDANDE SPEAKER, MONICA LANDERGÅRD:

Barn som utsätts för brott. Hur ser brottsligheten ut och vilket stöd finns att få? Barn och unga är en särskilt brottsutsatt grupp samtidigt som brott mot barn är mindre synliga än brott som begås mot vuxna. Brotten mot barn upptäcks mer sällan och polisanmäls i mindre utsträckning än brott mot vuxna. Utifrån resultaten i den kartläggning av anmälda brott mot barn mellan sju och femton år som Brå har genomfört diskuteras här bland annat vilka mönster som finns när det gäller brott mot barn och vilket stöd som finns att få. Det här avsnittet av Snacka om brott special spelades in under ett seminarium som Brå arrangerade under Almedalsveckan 2023. Moderator är Maria von Bredow, utredare vid Brå.

MARIA: Seminarium nummer tre av tre som Brå arrangerar och det här handlar om barn som utsätts för brott. Hur ser brottsligheten ut och vilket stöd finns att få? Och här har vi med oss Monika Karlsson som är utredare på Brottsförebyggande rådet, Ing-Mari Larsson, socionom och barnrättsombud på Stödcentrum för unga brottsutsatta i Eskilstuna och sedan har vi Charlotte Qvandt som är barnförhørsledare på Barnahus Stockholm. Maria von Bredow heter jag och är utredare på Brottsförebyggande rådet och jag ska moderera det här samtalet. Och då är det ju så här att den 20 juni så publicerade Brå den här rapporten:

”Polisanmälda för brott mot barn i åldern sju till femton år”. Den finns att hitta på Brå eller bra.se, helt enkelt. Den kan ni titta efter. Och den ska vi höra lite mer om nu faktiskt. Och då är det Monika som är en av författarna till rapporten. Kan du berätta för oss lite vad det här är för studie?

MONIKA: Ja, absolut. Och då är det så att Brå ganska nyligen har utvecklat en ny typ av statistik som kallas statistiken över målsägare vid brottsanmälan. Och då är det så bra med den, att då kan man för första gången följa brott utifrån olika målsägare, till exempel åldrar och kön, på de målsägarna. Det gjorde att vi för första gången kunde börja täppa en ganska stor kunskapslucka som har funnits och som handlat om att man har inte haft någon samlad bild av den polisanmälda brottsligheten mot barn. Och särskilt stora brister har det varit när det gäller att veta vad barn mellan sju och femton år blir drabbade av och vad som polisanmäls. Så vi har kartlagt 220 000 anmälda brott där målsägarna har varit mellan sju och femton år och det har varit mellan åren 2018 och 2020, så tre år. Och det gäller då 74 000 barn. Och sen har vi närstuderat mer än 900 anmälningar och förundersökningar också. Och det här täcker in de flesta brott som barn utsätts för, men inte alla. Målsägarstatistiken använder brott mot person där det finns en tydlig målsägare som inte är juridisk målsägare. Och syftet med studien har varit att beskriva karaktären av brotten och inte...vi kan inte säga någonting om brottens faktiska omfattning eftersom det gäller polisanmälda brott. Så det är väldigt viktigt att ha med sig, och när jag pratar om resultat här framöver så gäller det inte någonting, vi vet inte vad som faktiskt händer i termer av siffror och så. Däremot så vet vi att karaktären på de här brotten som vi har studerat borde överensstämma förhållandevis väl med hur det faktiskt ser ut.

MARIA: Mm. Tack för den korta, ja, pitchen här nu. Men det är ju en omfattande studie som ni har gjort. Kan du nämna lite om några av resultaten som ni har sett? De viktigaste resultaten, helt enkelt.

MONIKA: Ja, det är ju en väldigt bred kartläggning och man kan läsa om de flesta typer av brott, hur karaktären ser ut. Det jag tänkte fokusera på här, för att det inte ska bli alltför långrandigt, är vad vi har sett när det gäller åldersmönster i utsattheten och mönster utifrån kön också. Och de tre vanligaste brotten som polisanmäls mot barn i det här åldrarna, det är misshandel, hot och ofredande. De står tillsammans för 70 procent av alla brotten. Och när det gäller den yngsta gruppen, de som går på lågstadiet, som är mellan sju till nio år, då är misshandel den absolut mest dominerande brottskategorin som polisanmäls och som de utsatts för. Det handlar till övervägande del om misshandel i hemmet av föräldrarna. Så de blir, den här yngsta åldersgruppen, de blir utsatta i hemmet av föräldrar eller andra vuxna. Vi ser en liten del sexualbrott också, som är av vårdnadshavare eller andra vuxna, bland de polisanmälda brotten då. Och sen kan vi se att när de blir äldre, då utvidgas arenorna som de utsatts på. Bland de barn som går i mellanstadiet så handlar istället misshandel, hot och ofredande i betydligt högre grad om saker som händer, det är fortfarande så att de utsatta är i hemmet, men de är också utsatta i skolan och den största polisanmälda utsattheten ser vi i skolan för mellanstadieåldern. Jämfört med de andra åldrarna alltså. Och de börjar också utsättas i offentliga miljöer och även på sociala medier, vilket vi tänker borde spegla de livsmönster man kan tänka sig för barn i de här åldrarna. Att de börjar ge sig ut lite mer på egen hand utanför hemmet utan sina vårdnadshavare och då ökar också risken att man utsätts för andra saker på andra arenor. Och sen när eh, när de blir 13 till 15 år, alltså när de går på högstadiet, då ser vi ännu mer brott som sker i offentliga miljöer och mindre i hemmet. Och man kan också säga att ju äldre barnen blir desto mer utsätts de främst av andra barn. För 13- till 15-åringarna är det mest av andra barn i termer av misshandel. Det är konflikter, det är bråk, det är hot, det är också oprovocerat våld ibland och det är också sociala medier - precis som det började bli för de som gick i mellanstadiet. Och sen så ser vi också ganska tydliga könsskillnader. Det som är väldigt tydligt är att flickor är betydligt mer utsatta för sexualbrott. De med misshandel är den vanligaste brottskategorin och för

flickor är misshandel och sexualbrott ungefär lika stora utsatthetsmässigt än när det gäller de polisanmälda brotten, och 27 procent av brotten mot flickor gäller sexualbrott av olika slag och fyra procent gäller sexualbrott för pojkar. Pojkar å andra sidan, är mer utsatta för rån och misshandel av andra barn i skolan, i offentliga miljöer som inte flickor är i lika hög grad. Och flickor är mer utsatta av vuxna, och pojkar är mer utsatta av andra barn. Flickor utsätts också mer på sociala medier. Och när jag pratade om att barn i mellanstadiet var mer utsatta för brott, var som mest utsatta för brott i skolan av alla åldersgrupper – så är det ju egentligen nästan bara pojkar som, som det gäller. Det är pojkar som utsätts i skolan i hög grad och sedan så är det också så att 75 procent av gärningspersonerna är pojkar eller män. Ett annat mönster som vi såg var när vi kollade på socioekonomisk utsatthet i de boende i området där målsägarna bodde, så kan vi se att det är olika mönster beroende på vilka brottstyper man kollar på, brottskategorier. Hot och våldsbrott till exempel så är det ett väldigt tydligt ökande andelar ju mer utmaningar ett boendeområde har socioekonomiskt, så det är som allra flest anmälda brott per tusen barn i de områden som har störst socioekonomiska utmaningar. Vi kan inte se samma mönster för sexualbrotten. Där är det i stället flest antal, andel brott i de här mellanområdena, de lite mer blandade områdena. Och sen när det gäller rån till exempel, så är det som mest brott mot barn som bor i områden med socioekonomiskt goda förhållanden. Och vi vet inte om det här, tyvärr, vi vet inte om det här stämmer överens med verkligheten, för vi kan inte veta riktigt hur anmälningsbenägenheten påverkar de här siffrorna, utan det här är någonting som vi gärna skulle önska att man såg vidare på helt enkelt.

MARIA: En del av de barn som omnämns här i rapporten, de kom ju till er på Barnahus - Charlotte.

CHARLOTTE: Jajjemän, det kommer till oss.

MARIA: Jag tänkte vi, vi kan ju berätta lite återigen vad Barnahus är för någonting och lite vad som händer de barnen som kommer in då?

CHARLOTTE: Nej men Barnahus och Barnahus Stockholm, där jag jobbar, är liksom en samarbetsform där vi tänker att flera olika professioner som berör barnet under rättsprocessen jobbar tillsammans för att barnet ska få en så god chans det bara går att komma ut på andra sidan, oavsett rättslig utgång. Med lite, lite bättre läge än vad det var man kom in med, gärna mycket bättre. Barnahus-konceptet i Sverige ser väldigt olika ut beroende på var någonstans i landet, men det finns ungefär 35 Barnahus. Jag jobbar på, jag tror att det är det största och där jobbar vi på plats tillsammans, vi som jobbar inom polisen. Och sen har vi socialtjänst, barn- och ungdomspsykiatri, den somatiska vården - alltså läkarvården. Och nu ska vi se, åklageriet är ju med oss också. Vi jobbar med brottsutredningen från det att anmälan kommer in, oftast från socialtjänsten, via socialtjänsten, men anmälan kommer oftast från skola eller förskola. Och sedan så, jag som utredare får en utredning, när den prioriteras så läggs den på mig och under ledning av åklagare så jobbar vi vidare med de direktiv som ges. Men centrum eller vad man ska säga, navet, den viktigaste kärnan i våra utredningar, blir ju barnförhöret. Så barnen kommer till oss och där så av lite olika anledningar eller på olika sätt så kommer de till oss och där håller vi eller jag och mina kollegor håller förhör med de här barnen och då är det alltså barn från väldigt låg ålder och upp till 18 år. Så kommer de till oss när de är utsatta för brott i nära relation eller någon annan typ av beroendeställning. Det kan vara tränare, lärare, en granne har det varit någon gång, så. Så det är väl liksom ingången.

MARIA: Precis, och ett barnförhör kan ju, Monika här berättade ju om de olika åldersgrupperna lite och vad det är för typ av brott. Hur tänker ni liksom när ni gör ett barnförhör med ett lite mindre barn, säg lågstadieåldern eller ännu yngre kan det ju vara?

CHARLOTTE: Ja när vi tänker småbarn då tänker vi väl förskoleåldern va?

MARIA: Ja, förskoleåldern kanske. Mm.

CHARLOTTE: Nej, men alltså vi som barnförhållare förhåller oss ganska strikt till en förhörsmetod som ursprungligen kommer från USA, men som har anpassats till svenska... vad ska man säga?

MARIA: Ja, förutsättningar.

CHARLOTTE: Förutsättningar, ja precis. Och där vi möter barnet utifrån mognad och förmåga och anpassar den typ av frågor, den typ av information som vi ger till barnet inför ett förhör. Det handlar ju sedan också om att vi med så öppna frågor och ett så öppet samtal som möjligt ska hjälpa barnet att kunna berätta om det som har hänt, helt enkelt.

MARIA: Mm. Barn som är utsatta för brott behöver ju stöd och allt går inte genom er på Barnahus och Ing-Mari, du som arbetar sedan drygt 20 år tillbaka, eller hur?

ING-MARI: Ja.

MARIA: Eller ännu längre kanske på Stödcentrum för unga brottsutsatta Eskilstuna. Hur går ditt arbete till? Kan du berätta lite om det?

ING-MARI: Ja. Stödcentrum i Eskilstuna har ju funnits sedan 2000 och jag kom dit 2002. Och huvudsakligen är det ju så att barn och unga när de gör en polisanmälan att de har blivit utsatta av någon typ av våldsbrott, så blir man tillfrågad om man vill ha kontakt med stödcenter eller om man redan kanske har aviserat ett stödcenter "ja men nu går jag ner och gör en polisanmälan, jag vill komma till dig på eftermiddagen", så. Ja, endera i samband med att man gör en anmälan eller att man har kommit till den utredare som ska, som äger ärendet så kommer de då till stödcenter och det är ju frivilligt. Men de brotten som Monika sa är ju, det kan jag skriva under på egentligen oavsett om det är låg-, mellan- eller högstadiet, den vanligaste åldern för stödtjänster är ju säger årskurs fem och uppåt, just utifrån att det är väldigt mycket internetrelaterade sexualbrott som hamnar på stödcenter. Och det har väl lite grann att göra med att, jag säger jag för jag har varit själv sen 2011, att jag har profilerat lite grann det här med vikten av att ge stöd om brottet har skett någon annanstans

än in real life och att sociala medier, internet är en brottsplats som vi inte får glömma eller vi får liksom inte negligera den, så att säga. Men som sagt var det, så mycket sexualbrott. Men just det här med olaga hot, misshandel, rån med ganska grova förnedringsinslag, men också övergrepp i rättssak. Alltså det här med tystnadskulturen har ju brett ut sig under många år, men där man gör en polisanmälan och polisen lägger till det här med att det faktiskt är övergrepp i rättssak så är det lite lättare när man kommer till mig och sätter sig eller slänger sig på min soffa, att prata om det hur man faktiskt har kanske blivit tystad eller man känner själv liksom att man inte vågar prata kanske med polisen i nuläget, därför man vet inte riktigt vad som kommer då kommer att hända härnäst.

MARIA: Jag tänker att många gånger så kommer ju, eller för det mesta så vill ju barnen kanske prata ensamma med dig och jag tänker det gäller väl också för dig Charlotte, att i förhör så är ju barnen ensamma, föräldrarna är inte med. Hur är det liksom för barnen när de får komma här och prata med en annan vuxen?

ING-MARI: Ja, jo, men alltså ibland kan de väl också, alltså ju lite äldre de här, så kan det också vara att den första de berättade för var ju definitivt inte föräldrarna utan det kan ha varit någon på skolan, någon fritidsledare eller någon annan som de har någon typ av relation till. Och i och med det då, så får man provprata som en del barn säger. Det är ganska skönt och det får man ju göra hos mig också. I samband med att det görs en polisanmälan och man är ung så måste ju också polisen fråga om det är okej att man har kontakt med Stödcenter. Och det jag erbjuder föräldrar det är att absolut följa med första gången, just för att de ska få se vem jag är, hur jag ser ut, var jag sitter någonstans och också lite grann vad jag kan erbjuda ditt barn. Och det är väl någonstans att lägga över eller ta bort också den här jobbiga känslan för föräldrarna liksom "ah hur ska vi liksom palla med det här? Det är lika jobbigt för mig som det är för mitt barn". Men barnet att den får känna då liksom, just det här med provprata, få säga de här sakerna som kanske är väldigt självklara men man känner att det här vill jag inte berätta för mamma och pappa, då blir

de ännu ledsnare eller ännu argare, eller "vad ska jag göra med deras känslor liksom, när jag är uppskruvad så?". Men att om man får prata om det i lugn och ro hos mig så blir det liksom lite lättare. Och ibland kan det vara så att då bjuder vi in föräldrarna efter ett antal samtal, där man liksom pratar om att hur vill vi ha det här hemma? Just för att kunna prata om det här, så att det inte blir dörren, man stänger igen dörren och näsan blir röd hos föräldrarna för att barnet inte orkar prata. Att man någonstans har kommit överens om att när, hur, var ska vi prata om det här för att det har ju påverkat oss hela familjen. Men att barnet ska veta att när den är på stödcenter, då är det vi.

MARIA: Charlotte, vill du lägga till något i den frågan?

CHARLOTTE: Så här, i de samtal som barnen kommer till mig och det vi bedriver inne i förhörssrummet, det är ju inte den här typen av terapeutiskt samtal över huvud taget. Vi har ju en väldigt tydlig agenda för vad det är vi ska prata om. Men med det sagt så kan det samtalet som vi bedriver, det kan ju få en terapeutisk funktion. Därför att, kanske inte, eller det är ju inte den första gången som de här barnen har fått möjlighet att prata om det de har varit med om, men det kan vara i bästa fall, i många fall, så kan det vara den gången, den första gången som de faktiskt vågar berätta. Och där de pratar med en vuxen som klarar av att lyssna också. För ett barn som har blivit utsatt för övergrepp under lång tid kanske, eller våld hemma har ju ganska snabbt lärt sig att det här går inte att prata jättemycket med vuxna om därför att vuxna klarar inte av att höra det jag varit med om. Men när de kommer till mig i förhörssrummet så är, där inne i miljön - det är väldigt tyst, det väldigt lugnt - och det är bara jag och barnet. Och har jag skött mitt jobb rätt så har vi skapat eller tillsammans så skapar vi ett klimat där inne där det faktiskt också blir tillåtet. Där det blir en tillräckligt trygg situation för barnet att våga, att våga öppna sig och våga berätta. Därför att mitt förhållningssätt är, vad är det de har sagt till oss på utbildningen? Jag tror att de säger att vi ska förhålla oss nyfiket, intresserad. Att vi vill verkligen veta mer. Vi vill höra precis allt kring vad du har varit med om och det plockar ju barnen upp och plötsligt så om man har tur då, så har

man skapat den möjligheten att hjälpa barnet att gå igenom händelse för händelse och att uttömma den händelsen. Jag upplever litegrann, alltså provprat i alla ära, men när de kommer till mig så är det ju som en förhandling i rätten redan där och då eftersom man spelar upp barnförhören. Så det är ju inte provprat på det sättet. Men, men tillsammans så kan vi liksom hjälpa barnet att lyssna på sin egen röst, att faktiskt hitta ett sätt som det går att benämna det man har varit med om.

MARIA: Mm. Ing-Mari, du nämnde ju det här med digitala miljöer. Monika, du nämnde ju också lite snabbt att ni hade sett den delen. Kan du berätta något mer om det?

MONIKA: Ja. Precis, det kan jag göra. Jag och min kollega, när vi hade gått igenom nästan tusen brottsanmälningar och förundersökningar, så lämnades vi med ett antal sådär bestående intryck och ett av dem är att sociala medier är en väldigt allomfattande brottsplats. Mer än vad det syns. För att om ni till exempel kollar i den här rapporten som vi har publicerat så har vi ju delat in brottsplatser efter arenor som många vuxna gärna vill göra och... Men, sociala medier har en väldigt stark växelverkan med andra typer av brottsplatser, så att mycket av det våld som sker i skolan, där kan vi se att det gäller någonting som har börjat på sociala medier, ett bråk som har börjat där. Och då blir det, det tycker vi att man ska hålla i åtanke lite grann. För det är inte så lätt som att alltid prata om skolbrottslighet eller så, utan det handlar många gånger om brott som har börjat på sociala medier. Samma sak med sexualbrott som kan ske på en plats och som också utspelar sig på sociala medier i väldigt hög grad. Och sedan har vi ju alla de brotten där, där sociala medier är själva, själva grejen med brottet, som till exempel vuxna som groomar barn och så vidare. Så det ser jag absolut som en väldigt stark faktor.

CHARLOTTE: Jag skulle vilja bara fylla på där att det vi ser är ju att våldtäkter och andra typer av sexualbrott till exempel som begås på nätet, det är ju inte att, man lider ju inte mindre av effekterna av brottet bara för att det inte sker här och nu i rummet. Det lidande som de barnen utsätts för är ju precis

lika stort. Men sedan också det som jag skulle vilja lägga till som är en springande fråga, tänker jag i all möjlig sorts brottslighet, men speciellt i de brotten som rör barn där det initieras eller begås brott på nätet, det handlar ju om polisens resurs att omhänderta den här bevisningen som finns i elektronisk lagringsmedia eller telefoner eller datorer. Och där ser vi ju en enorm brist i dagens läge. Jag och mina kollegor kan skämta om att tar vi en telefon i beslag är det som att lägga den i det svarta hålet. Och där behöver vi liksom, för att brotten begås i allt större grad på nätet och då måste vi också kunna hänga med och ta hand om det.

MARIA: Ing-Mari?

ING-MARI: Mm. Och det där håller jag med till hundra. Och det är väl det som en del ungdomar också säger, sådana som kanske vill träffa mig innan de gör en polisanmälan, eller vill fråga är det ett brott jag varit utsatt för? Där då många kommer och säger "ja men varför ska jag polisanmäla det här? Det kommer inte hända ett skit, polisen kommer ju inte göra något av det här. Så det är väl bättre att jag blundar och nästan kastar telefonen i djupa svarta hålet". Så att just den där tilliten till oss vuxna generellt, kanske professionella mer, det är ju någonstans att vi måste ju hänga med i den här utvecklingen. Därför att måendet hos barn och unga, oavsett om de är sju år eller om de är 27, så mår man fruktansvärt dåligt om man blir utsatt på nätet. För att man vet inte riktigt, vad hände med filmen? Vad hände med bilden? Den här skuld och skammen är svårare att bli av med än om man har blivit misshandlad på bussen eller på fritidsgården eller var den är någonstans. Så just den här arenan som faktiskt sociala medier är, som är jättebra, den är jätterolig, finns hur mycket bra som helst. Och just det här med att som ung få liksom vara en del av en gemenskap på nätet, den får vi ju inte ta bort. Men vi vuxna måste ju någonstans också vara införstådda med att det är där brotten sker. Och tittar vi på grooming-fallen som ökar katastrofalt, där vi både har svenska vuxna som utsätter svenska barn och då kan vi också prata om dem som är ännu yngre än sju år. Alltså det är ju fruktansvärt. Så någonstans så måste vi också lära oss vad internet, vad sociala medier, plus och minus - vad finns där? Och det

måste vi kunna ha ett snack med våra barn om, innan det kommer så långt att man kanske ändå måste göra en polisanmälan eller att det har blivit sådan skada rent fysiskt också för det här barnet så att den kanske aldrig kommer tillbaka. Alltså det är ju liksom den, det värsta som kan hända. Så just det här som sker på sociala medier, det måste vi ju vara mycket, mycket mer uppmärksamma på.

CHARLOTTE: Och där kan inte vi som vuxna heller bara prata om sociala medier. Vi måste förstå att det här är ytterligare en gata vi behöver nattvandera ungefär. Vi behöver förstå vilken värld de här barnen befinner sig i för att kunna också, ja men bara begreppet "vad är det att känna någon?" du får inte prata med folk som du inte känner, ja men tjena. Det är ett helt annat begrepp när man befinner sig online, till exempel.

MARIA: Så olika kan ju barnets perspektiv vara från det som vi vuxna ser.

CHARLOTTE: Verkligen.

MARIA: Jag tänker, en annan fråga är ju lite det här, ni pratade lite om multiutsatthet eller just att det kommer in lite olika delar, eller hur? Kan du beskriva någonting om det?

MONIKA: Ja, i den här studien så har vi ju sett på polisanmälda brott och då kan man ju säga att det är en högre sannolikhet att polisanmälda brott gäller ganska grova och allvarliga brott jämfört med vad som finns därute och i och med det så har vi fått syn på en grupp barn som är särskilt utsatta och sårbara på olika sätt. Och många av de barn som vi ser här i det här materialet är då barn som har blivit utsatta för samma brott många gånger. För flera olika former av brott, för brott över lång tid. Vi ser mycket olika former av neuropsykiatriska diagnoser. Psykisk ohälsa hos barnen och det här gäller till viss del även när andra barn är gärningspersoner så ser vi det även där. Det är barn som är omhändertagna på institutioner eller familjehem och som kanske har ett eget missbruk och så vidare. Det är en otroligt stor utsatthet hos många och vi ser det framför allt hos olika brottstyper. Vi ser till exempel mycket av det här när barn har blivit utsatt för långvarigt, väldigt allvarligt våld i

familjen och när de är utsatta för sexuellt våld som barn av pappor eller andra vuxna. Och utsatta för hedersvåld, där ser vi också en stor del av de här som vi kallar särskilt utsatta, och de flickor som utsatts för våld i sina egna parrelationer. Sen ser vi också, apropå det här med socioekonomiska utmaningar, att även här finns det ett mönster att det är fler andel barn av de särskilt utsatta som bor i områden som har socioekonomiska utmaningar. Så det här är en grupp som det, vi måste förebygga alla brott mot barn, men det här är en sådan grupp som vi har fått syn på i det här materialet som vi känner att det är extra viktigt att man hittar den här gruppen, att man stödjer dem och att man kan åtala gärningspersonerna.

MARIA: Jag tänker det är en oerhört intressant också, jag menar iakttagelse att vi har en sådan grupp. Det visste vi väl till viss del om innan, men den här nya målsägande-statistiken och det här kvalitativa arbetet som ni har gjort synliggör ju den här gruppen på ett bra sätt.

MARIA: Charlotte, det här med att intervjua barn som kanske är multiutsatta eller har problematik, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, andra typer av funktionsvariationer. Hur jobbar ni då?

CHARLOTTE: Ja, det är ju lite av min hjärtefråga. Jag insåg ganska snabbt att för att lyckas i barnförhörssituationen så är det bra om barnet förstår vad jag säger och det är jättebra om jag förstår vad barnet säger. Har man kognitiva eller kommunikativa funktionsnedsättningar så är det svårt. Vi har en jättebra förhörsmetod, men den är svår om man antingen har en kognitiv utmaning utifrån att man är väldigt liten eller att man har någon form av diagnos eller annan problematik. Där finns det ju, metoden i sig är väldigt, den är tydlig, men den är inte tillräckligt tydlig så där måste vi ju gå in och tänka väldigt mycket kring det här specifika barnet. Att bara veta vad det finns för diagnoser, vad man har utretts för och vad man checkade i för box. Det räcker inte. Utan vi måste liksom, vi måste tänka kring det här specifika barnet. Vi måste fundera på vad behöver vi veta för att överhuvudtaget kunna gå in i rummet och prata med det här barnet? Vi kanske behöver tänka på "är det ens rimligt att vi kan ställa krav på just

det här barnet”, att den kan, att den ska komma till en helt ny miljö, träffa helt nya personer, prata i ett sammanhang som inte riktigt liknar andra sammanhang. Det ställs väldigt, väldigt höga krav och där menar jag att vi har ganska mycket vi kan jobba med, med de medel vi har just nu. Vi kan faktiskt ta vår bärbara utrustning och åka dit barnet är. Det finns kommunikativa hjälpmedel som vi faktiskt får använda i förhørsrummet. Många är ju ganska rädda för, för vi ska ju inte, vi ska inte använda material som leder barnet att berätta om saker som inte har hänt eller prata om händelser på ett sätt som, där resultatet blir felaktigt. Men det finns mycket material, bildstödsmaterial och det finns sätt man kan tänka kring hur man möblerar ett rum eller vad just det här barnet behöver ha med sig in för att bli så trygg som möjligt.

MARIA: Ing-Mari, kan du se att du ser den här gruppen också som kanske återkommer eller är särskilt utsatt? Både om man tänker sig de funktionsnedsatta men också den här multiutsatta?

ING-MARI: Absolut, absolut. Och jag tänker på att ibland så blir ju jag involverad redan i samband med att det ska göras ett förhör på Barnahus och där kanske förhørsledaren själv eller någon annan också sagt “det kan vara himla bra om Ing-Mari sitter med på medhörning för då får hon höra det som sägs för att sedan kunna lägga upp så bra stöd eller bjuda in på ett så bra sätt som möjligt, så att det här barnet inte behöver dra allt igen”. För det är det många av de här som kanske har någon typ av diagnos, att de måste rapa upp allting sjuttioelva gånger liksom. Och det är ju inte det som är syftet med att komma till Stödcenter, utan det är mer vad har det här fått för konsekvenser? Vad behöver du för stöd? Vad har du för strategier för att kunna överleva det du varit med om? Eller någonstans liksom, oavsett egentligen var brottet har skett någonstans, men man ska känna sig trygg när man kommer dit igen. Så tittar man på en del som då går på någon av våra skolor, för de som har någon typ av funktionsnedsättning så brukar oftast finnas i alla fall en i personalen som är den som följer med på de här olika ställena. De får ju absolut vara med i rummet hos mig också och så får man möblera om lite grann och så får

man titta lite på, ja men vad är det de här barnen faktiskt behöver prata om idag? Och då kan det ju vara liksom, börja med och idag var det lite småjobbigt att komma hit liksom "jaha, hur gjorde ni för att komma hit och nu det här, så här ser ut i mitt rum". Och då kan det ju finnas, inte för mycket grejer, men lite som man kan fästa blicken på och utifrån det då hjälpa det här barnet att faktiskt fortsätta prata om hur det här faktiskt har påverkat dennes vardag. Sen när det gäller mindre barn och den här multiutsattheten, där blir det ju så att jag får jobba, att jag jobbar tillsammans med socialtjänstens utredare. För ofta så blir det ju att det har varit någon typ av orosanmälan så att det finns en socialsekreterare. Och då brukar man ju också, ja, att vi ändå, barnet ska känna någonstans att: ja men vi vet om varandra men du bestämmer själv vem du vill prata med, om just det här liksom, så. Så att man får vara lite, får ha lite fingertoppskänsla där.

MARIA: Tänker att ni alla tre på olika sätt lyfte ju barnperspektivet i det här. Dels att synliggöra barnet i all den här statistiken och vad de blir utsatta för, men även hur ni arbetar för att lyfta. Jag tänker bara en slutlig fråga innan vi drar en slutrunda så där och den kan vara svår och kanske... jag tänker mer om det här med barnets rätt att komma till tals. Hur ser ni att den efterlevs? Så att säga. Jag tänker Monika med ditt, där är det mer hur du berättar hur det är. Men jag tänker, Ing-Mari och Charlotte.

CHARLOTTE: Alltså hur det efterlevs?

MARIA: Ja, jag tänker i din verksamhet alltså finns det plats för barnets rätt att komma till tals ändå?

CHARLOTTE: Jo, men det skulle jag säga. Så länge vi inom rättsväsendet och vi som finns runt barnen som är utsatta. Så länge vi får veta att de är utsatta så tycker jag att det finns en plats för barnen att komma till tals. Jag har ju också märkt det här är ju bara min högst egna empiriska erfarenhet att ju mer jag har lärt mig kring att möta barn som har svårigheter med kommunikation och kognitiva svårigheter, ju mer jag har lärt mig desto flera barn kan jag säga "nej men vi ger det här barnet en chans". Det

värsta som kan hända är ju att vi inte får någonting. Så barn som kanske förut skulle bara säga "nej, men det är ingen idé att vi håller förhör med det här barnet", där kanske man kan då istället vända på det och säga men vi testar. I värsta fall så funkar det inte.

MARIA: Mm. Det ger hopp för att fortsätta här lite grann.

CHARLOTTE: Ja men jag har att göra! haha.

MARIA: Absolut. Det är bra, vi får liksom sluta på dur här.

CHARLOTTE: Ja!

MARIA: Ing-Mari, är det?

ING-MARI: Ja, nej men jag är ju också barnrättsombud inom socialförvaltningen i Eskilstuna. Och, så det här det ligger mig ju verkligen varmt om hjärtat, att ge barn den här möjligheten att faktiskt få vara delaktig i, bara det här med: ja men hur går rättsprocessen till? För det är ju också något som många föräldrar inte har en aning om. Så bara det här rent informationsbiten, alltså vad är det här barnet har hamnat i. Jag kallas för målsägare, vad är det för någonting? Jag ska ha ett målsägandebitråde, vad är det för någonting? Alltså bara sådana saker är ju jätteviktiga och det kan man absolut prata med en sjuåring om. Men också just det här, alltså i mitt rum så går det ju inte att missa att jag är barnrättsombud för där finns alla artiklar och det finns allt möjligt. Men att man någonstans också tänker jag men vad är det det här barnet behöver för att den ska förstå vad den har varit med om och att man faktiskt måste lyssna på barnet Och då kanske man måste lyssna flera gånger på samma historia. Men det är det ju, det är ju ett sätt för barnet också att bearbeta vad den har varit med om.

MARIA: Monika, vill du säga någonting om det här med barnrättsperspektivet och kanske avsluta också?

MONIKA: Det kan jag göra, för det, barnrättsperspektivet kan ju också göras på ett annat sätt. I forskningen så handlar det ju till exempel om att synliggöra

olika barns livsvillkor och utsatthet och det är det vi har försökt att göra här. Nu har vi inte låtit barn komma till tals på så sätt att vi har intervjuat dem, men vi har lyssnat på dem genom förundersökningar och vi har försökt att synliggöra den brottsutsatthet som de berättar om där och det tror jag är väldigt viktigt, och...

MARIA: Är det något annat du vill avsluta med?

MONIKA: En grej som jag då inte har sagt. Det är en sista sådan här reflektion och slutsats. Jag nämnde förut att vi har ett antal bestående intryck efter att ha läst nästan tusen brottsanmälningar. Och en annan sak, förutom det här med sociala medier som är så otroligt förekommande, det gäller just brotten mot flickor. Det är väldigt vanligt, det är vanligare än vad som syns i brottsrubriceringen, att flickor utsatts för brott som har med sexualbrott eller annat våld att göra, som syftar till att kränka deras kroppsliga integritet, deras sexuella integritet eller deras frihet. För de här brotten döljs bakom andra rubriceringar som olaga integritetsintrång till exempel, kränkande fotografering - döljs i misshandelsbrott, döljer våld i ungas parrelationer, hot och så vidare. Och här ser vi en otrolig utsatthet hos många flickor som utsatts för brott av pojkar och män. Och jag tror att om vi ska förebygga brott mot barn så är det här att vi kommer väldigt långt om vi, om vi fokuserar på några viktiga områden som till exempel sociala medier. De här brotten mot flickor som ju har med att även pojkar lider av det här våldsidealet som man kan säga finns och som drabbar både flickor och pojkar.

MARIA: Ja men klok reflektion. Nu blir det one liners här, Ing-Mari och Charlotte och så ska vi släppa in publiken sen.

ING-MARI: Ja precis. Jag måste absolut hålla med. Just det här med att vi måste också informera om vad våld är för någonting. För det är inte bara ett knytnävsslag och blod som kommer där, utan alla de här olika våldsförmerna som väldigt många tjejer utsätts för av pojkar som handlar mycket om sociala medier-kontroll. Det ska vara snapchat-karta och allt det där. Många av de här tjejerna förstår inte att de faktiskt blir utsatta för

ett brott. Förebyggande, förebyggande, förebyggande jättelångt ner i åldern. För det är också ett sätt för föräldrar att någonstans hänga med. För det finns jättemycket bra material som man kan använda på allt från förskola till låg- och mellanstadiet. Just när det handlar om sociala medier, absolut. Men över huvud taget det här med vad för typ av brott som faktiskt våra barn blir utsatta för. För det är inte Kalle 45 som börjar utan Kalle har säkert blivit utsatt själv när han var liten. Och sen är det så att den här vågen har blivit en tsunami och vi har inte råd att ha det så.

MARIA: Charlotte?

CHARLOTTE: Snyggt, snyggt formulerat.

ING-MARI: Och det var inte ens skrivet.

CHARLOTTE: Nej, jag tänker så här att det som jag ser som en framgångsfaktor både för mig som jobbar med den här typen av ärenden men också i ärenden i sig. För vi har en ganska låg procent av redovisade ärenden och vi har också låg procent fällande domar. Men det vi kan göra, det är ju att samverka i både det lilla sammanhanget men också i det stora, att jobba med särskilt utsatta brottsoffer som barn. Det säger sig självt att då måste vi samverka och tänka kring ett större vi runt utredningen av brottet mot barnet. Det vill säga att vi behöver ju naturligtvis samarbete med socialtjänsten, för socialtjänsten finns runt omkring familjerna oftast. Men vi behöver också lära oss att samverka mer inom polisen, att ta hjälp av enheter som kan specifika utredningsåtgärder. Mycket bättre än vad vi kan och att vi tillsammans kan nå högre resultat i våra utredningar.

MARIA: Det var också bra. Tillsammans kan vi nå högre resultat.

CHARLOTTE: Ja, verkligen. Definitivt.

MARIA: Frågor från publiken.

FRÅGA 1: Tack! Jag har faktiskt två frågor. Men jag tänker att jag börja med den första och den är riktad till dig Monika. Det här mörkertalet som man inte riktigt... eftersom ni har tittat på polisanmälda brott och inte utförda

brott. Hur utmanande är den? För på ett sätt kan ju det vara att det är helt missvisande i form av att man säger "oj vad mycket brott det sker här. Här ska alla resurser gå". Medans det visar sig att där var bara väldigt många duktiga på att anmäla. Eftersom att det finns i utsatta områden en misstro på myndigheter, speciellt om man kommer från andra länder och liknande. Så hur kan vi få folk att anmäla mera eller få bättre data?

MONIKA: Ja, absolut, det här, det här är ju en jätteintressant fråga. Och till exempel då när du tog upp det här med socioekonomiska utmaningar i olika boendeområden. Det vi ser är ju då att när det gäller hot och våldsbrott att det, ja men det är en sån här kurva och det går upp ju mer utmaningar ett område har. Men vi vet inte hur det ser ut med mörkertalet och vi vet att det är ganska stor misstro i de här områdena. Så kanske det är så att det här, den här kurvan är ännu brantare och att vi har ännu fler brott i områden där som inte anmäls. Och varför ser sexualbrotten ut som de gör, det vet vi inte heller. Och det här är ju otroligt viktigt att man jobbar med och det måste man nästan göra uppdelat lite grann på olika brottsområden. Nackdelen med den här rapporten, eller det är ju fördelen också, det är att det är en väldigt bred kartläggning, innehåller otroligt många brottstyper. Vissa av dem kan man tänka sig har inte så väldigt stort mörkertal. Till exempel de här brotten där män försöker dra in barn med bilar så där, det anmäls nog de allra flesta av dem. Vi vet att väldigt många sexualbrott inte anmäls som begås till exempel på internet och så där, utan det är ju, så att det finns ju inget allomfattande recept tyvärr, utan man måste se på varje brottstyp och hur man kan arbeta i den.

MARIA: En fråga till. Du var nog först?

FRÅGA 2: Jag heter Erika och jobbar med brottsförebyggande frågor i Helsingborgs stad. Jag har funderat på det här med barn som utsätter andra barn för brott, hur man pratar med de målsägandena för att dels hindra att de hamnar i det här att man blir återutsatt, men också hur man tänker kring att prata med barnet kring eventuell vedergällning så att man liksom inte

får den här loopen av att en utsatt sen blir förövare och så vidare. Finns den funktionen i ditt uppdrag till exempel?

ING-MARI: Kanske inte specifikt, men nu har jag ju väldigt mycket goda samarbetspartners också inom socialförvaltningen som jobbar specifikt med förebyggande arbete: att vara ute på skolor, vara ute på våra mötesplatser och fritidsgårdar. Och där finns det ju liksom sådant tema att man måste försöka så att man kan prata om det också. För det är ju så att ena dagen kan de vara brottsoffer och nästa dag kan de vara gärningspersoner. Men de är, de har fortfarande rättigheter att få prata om de här sakerna i en miljö som passar dem. Och då gäller det någonstans att hitta personer, vuxna som de har tillit till. Och då är ju kanske fritidsledare, sådana som jobbar på skola eller att vi har någon av våra eller de som jobbar med förebyggande fältarbete. Att de liksom har det i huvudet när de möter de här ungarna? Absolut. Så det kanske inte specifikt när man kommer till mig. Ja visst, visst pratar vi om det, men det är inte det första så att säga.

MARIA: Med detta får vi nog ta och avsluta. Vi hade ju kunnat diskutera ännu mer, men tiden är tiden. Tack panelen! Jätte, jättebra presentationer och intressanta samtal och tack publiken!

AVSLUTANDE SPEAKER, MONICA LANDERGÅRD:

Du har lyssnat på ett avsnitt av Snacka om brott, en podd från Brottsförebyggande rådet. Det här avsnittet spelades in under ett seminarium i Almedalen 2023. I panelen medverkade Monika Sellgren Karlsson, utredare vid Brå, Ing-Mari Larsson, socionom och barnrättsombud vid Stödcentrum för unga brottsoffer samt Charlotte Qvandt, Barnahus Polismyndigheten. Moderator var Maria von Bredow, utredare vid Brå. De rapporter och det informationsmaterial som nämnts i avsnittet hittar du på Brås webbplats, bra.se. Sprid gärna podden till andra du tror kan vara intresserade. Tack för att du lyssnat!